

УДК 141.319.8

Ф 44

Галина ФЕСЕНКО

ФІЛОСОФІЯ МІСТА У ГЕНДЕРНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПРОСТОРІВ

Статтю присвячено філософському аналізу топології міста із урахуванням специфіки виявлення гендерної суб'єктності. Пропонується нове розв'язання проблеми ідентифікації міських просторів через експлікацію гендерних особливостей повсякденної присутності мешканців на урбанізований простір. Обґрунтовані евристичні можливості тендерології для урбаністики у концептуальному проектуванні “міста рівних можливостей”.

Ключові слова: антропология простору, андроцентризм, тендер урбаністика, суб'єкт, фемінність.

Постановка проблеми. Сучасний мегаполіс породжує нові ракурси гуманітарних дискусій про “життєвий простір” постіндустріального суспільства. Зокрема, у фокусі урбаністики перебувають фактори комфортного міського середовища, здатні забезпечувати своєрідний ґрунт для “відтворення і розгортання особистості” із дотриманням принципів рівності, у т.ч. гендерної (“Town for Equality” [34]). Філософське окреслення міських просторів з погляду можливостей реалізації “прав на місто” мешканцями різних статей є новим дослідницьким завданням для вітчизняної гуманітаристики.

До розгляду гендерного виміру просторів спонукає постіндустріальна концепція міста, що відмовилась від культурного холізму. У новій епістемологічній ситуації актуальним стає звернення філософії до вітальних і ціннісних смислів міста, виявлення просторових потенцій у представленні різноманітного досвіду жінок і

чоловіків. Актуальності набувають розвідки гендерного контексту різноманітних форм “втілених просторів” міста. У дискусіях щодо соціальної значимості для міст різних гендерних груп часто пропонується вибір між бездітними одинаками, які вирізняються більшою продуктивністю праці, та традиційними сім’ями, які забезпечують більшу стабільність у роботі й споживанні. Просторова сфера міста вимагає філософської концептуалізації, зокрема з погляду концепції життєвого простору (що поєднує фізичні параметри й культурно-гендерні).

Гендерні дискурси міста набувають значимості не тільки на теоретико-методологічному рівні, а й у **зв’язку із важливими практичними завданнями**. В українських містах, де мешкає понад 70% громадян нашої країни, спостерігаються “приховані” дискримінаційні практики за ознакою статі у “праві на місто” [16, 235.]. У вітчизняних “Стратегіях сталого розвитку міст”, у яких декларується “досягнення європейських стандартів життя”, поки що відсутні гендермейнстрімінгові підходи до формування соціокультурного ландшафту [25]. Існує нагальна потреба у розробці відповідних концептуальних підходів до організації гендерно-справедливих публічних просторів із врахуванням різноманітності гендерного досвіду і потреб мешканців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив певний епістемологічний зсув від темпорального до просторового осмислення людського буття. Повсякденність постає важливим модусом буття сучасної людини (на відміну від філософської традиції другої половини ХІХ – початку ХХ ст., у якій життєвий простір розумівся радше як “несправжнє” буття (С. К’еркегор, Г. Зіммель, М. Гайдеггер, Ж.-П. Сартр). Завдяки розумінню соціокультурної зумовленості поведінки людини, її здатністю конструювати простір, наділяти його новими смислами, об’єктом спеціальної уваги стають питання “антропології повсякденності” (Е. Холл [26]).

Також теоретичним імпульсом для дослідження соціальної топології міста стали праці П. Бурдьє [4], Ф. Джеймсона [6], А. Лефевра [10]. Зокрема, А. Лефевр, розглядаючи питання конструювання життєвого простору, наголошував на обов’язку філософії: почавши з аналізу повсякдення, відкривати ментальні структури. У світлі філософії простору розвиває поняття “пізнавальне картографування” Ф. Джеймсон. “Конкретність” повсякдення міст

стала провідною тематикою в культур-антропологічних дослідженнях, у яких поступово відбувалося зміщення акцентів від природного ландшафту до міського. Ранні урбан-антропологічні дослідження виконувалися під впливом класичної соціології (Г. Зіммель, М. Вебер), у якій індустріальне місто, з одного боку, постає територією свободи особистості, з іншого – ізоляції, конфлікту.

Важливими для розуміння життєвого простору стають дискурси “тіла”, що зумовлюють виникнення поняття “втілений простір” (embodied space) у розумінні втіленої феноменологічної та екзистенційної реальності. “Переміщення” кордонів тіла постає важливим чинником реалізації можливостей людини, її творчої енергії у побудові власного життєвого світу (духовного та матеріального). Американська дослідниця С. Лоу, яка оперує поняттям втіленого простору, наголошує на тому, що “користуючись об’єктами, людина утворює досвід й перетворює його на символи, а потім символи знов повертаються у досвід” [29, 11]. Тому не випадково серед екзистенційних питань “облаштування” життєвого простору виникають такі, як “архітектура щастя” (А. Боттон) [2]. У вітчизняних філософсько-антропологічних дослідженнях тема міських просторів розробляється М. Карповець [8], Б. Полярушем [15]. Теоретичні основи простору розробляють російські дослідники В. Лелеко [11], О. Філіпов [17].

Варто зазначити, що раніше за феноменологію антропологічна концепція простору була експлікована на архітектуру міста. “Тілесна” проблематика була актуалізована теорією архітектури з метою зробити тіло основою досвіду та сприйняття побудованих просторів [1]. До того ж, звертаючись до проблематики тіла, теорія архітектури поставила проблему гендерної ідентичності через виокремлення “жіночого” (woman’s building) [31]. Розуміння гендерних просторів через архітектуру, планування, дизайн уможливорює антропологам розширити власний концептуальний інструментарій, що враховує специфічність виміру.

Необхідно зазначити, що погляд на міські території як на місця творення гендерної ідентичності, формується переважно у міждисциплінарному методологічному просторі, яке поєднує дослідження історії, соціології, архітектури, гендерології, культурної антропології. Нова категорія “gendered spaces” [18] формується

завдяки міждисциплінарній теоретичній рефлексії урбан-простору, у т.ч. постструктуралістським інтерпретаціям гендерного простору.

Зарубіжні дослідники виявляють активне зацікавлення до осмислення гендерної присутності у міському бутті, визначають специфічні параметри міських умов життя жінок і чоловіків (У. Бауер [19]). Для утворення критичної маси досліджень створена європейська мережа “Гендер, різноманітність і сталий розвиток міст” (GDUS) [35], яка пропонує критичне ставлення до андроцентричної рефлексії міського простору та окреслює гендерно-чутливі простори.

Проте і до сьогодні в урбаністиці проблема гендерних просторів залишається недостатньо дослідженою. Та й у гендерних студіях просторовий контекст поки що не отримав належної уваги. Заслужовують на увагу гендерні розвідки простору Києва, виконані Д. Панкратовою [13]. Поза увагою дослідників залишаються суттєві для розуміння гендерного простору міст аспекти, передусім – це форми суб’єктності (фемінної/маскулінної) в сучасному мегаполісі, тенденції їх розвитку. Ідеться про простір локації, розуміння міста через способи присутності в ньому.

Надалі епістемологічна потреба залишається у спеціальному гендерному аналізі простору міста. Рівень і характер розробленості проблеми у сучасному гуманітарному знанні роблять актуальним поєднання двох перспектив – філософії й урбаністики – в одній теоретико-практичній площині, а також включення параметрів гендерної ідентичності до філософії міста – є складним дослідницьким завданням, на розв’язання якого зорієнтоване це дослідження.

Метою дослідження є філософське осмислення соціо-просторового феномену міста і вияв основ для його гендерної типології. Для досягнення поставленої мети пропонується розв’язати такі **завдання**: по-перше, окреслити можливі “координати присутності” жінки/чоловіка у просторі міста; по-друге, розробити типологію гендерних просторів через експлікацію форм повсякденного життя мешканців.

Осмислення міста як специфічної просторової локалізації потребує спеціальної уваги до його антропологічного виміру. Сьогодні терміном “urban” позначаються різні способи буття і “становлення разом”. За влучною характеристикою соціолога-урбаніста Р. Парка, місто є “найуспішнішою спробою людини

змінити світ, у якому вона живе, відповідно до прагнень її серця” (цит. за: Д. Гарві) [5]. Отже, місто постає своєрідним простором, де “розміщуються” особистісні сенси “Я” й виявляється суб’єктність. Посилений акцент на залежності суб’єкта від простору висвітлює особливості топології соціальної реальності міста, у тому числі гендерний “масштаб присутності”.

У модерністських візіях простору місто постає специфічною універсальною реальністю “для людини”, по суті, гендерно-нейтральною. Утім у фокусі феміністичної критики формулюється ідея про “маскулінність” міського простору (через характеристики чоловічої суб’єктивності як трансцендентної, жіночої – іманентної (С. Бовуар). Звертається увага на те, що у традиційній культурі місто усвідомлюється як “творіння чоловіче”, а доля жіночої участі у ньому незначна й обмежується домом. Радикальне відокремлення й відчуження “жіночого” у феміністських інтерпретаціях постає як проблема граничності просторів, у яких жінка може реалізувати свою особистість і мати свій власний “авторський голос” [30, 228]. У феміністських дискурсах звертається увага на особливості “домашньої” сфери жінок, що асоціюються з їх репродуктивною роллю та “мінімальною інституалізацією й локалізацією режиму активності” [32, 36]. Звертається увага на те, що у модерному місті жінка маргінальна і змушена використовувати “маскулінні” просторові форми. Будинок стає своєрідним “прихистком” для жінки, а вулиці – небезпечною територією з усіма гендерними асоціаціями. Феміністи (Р. Брайдотті [3], М. Кімел [9], Л. Ніколсон [12]) також зазначають, що у той час, коли жінки витіснені за допомогою різних видів насильства у сферу домашнього господарства, у світ покупок тощо, публічний простір міста привласнено чоловіками.

Вкладання жіночої суб’єктності у “прокрустове ложе” домашнього життя методологічно підтримувалося концепцією біологічного фундаменталізму (тіло і стать є чимось сутнісним, природним, незайманим культурою). “З розвитком феміністської теорії у дослідницькій спільноті поступово відбувається перехід до розуміння не лише гендеру, але також сексуальності, статі й тілесності як суто конструйованих, відкидаючи будь-які есенціалістичні уявлення” [14, 17]. Таке розуміння вкорінене в концепції “соціального конструювання” дає змогу розглядати гендер як

спосіб “дроблення” статі через повсякденні практики статево позначеного тіла. “Тіло” використовується як для біологічних, так і соціальних характеристик, а **простір локації, у якому людські враження й свідомість набувають просторових форм – “втільений простір” (embodied space)**. Простір, “зайнятий” тілом, й перцепція від цього простору поширюється на стосунки, персональні емоції й світоглядні установки, соціальні комунікації тощо.

Оскільки у містах втілені різноманітні досвіди, необхідні й їх інтерпретації, у яких місто постає своєрідним “продуктом” взаємодії двох рівнів міського простору: архітектурно-просторового і антропологічного (спільнота, яка користується міськими територіями і надає їм сенсу). Урбаністи визначають місто як місце мобільності у вигляді потоку повсякденних практик, як “місце, яке практикується”. Обмеженість виявлення суб’єктності та самовираження для жінки в індустріальному місті (з його функціональним підходом у зонуванні) стає предметом урбаністської критики Дж. Джекобс [7]. Наголошується, що просторові структури міста орієнтовані на чоловіка, навіть, якщо вони сприймаються як гендернонейтральні (чи просто “людські”).

Також дослідники звертають увагу на взаємозумовленість соціального статусу жінок із доміантними у місті гендерними просторами: чим вираженіша просторова гендерна сегрегація, тим нижчий статус жінок порівняно з чоловіками. Д. Спейн зазначає: “у будинках, школах і робочих місцях жінки і чоловіки часто роз’єднані так, що підтримується гендерна стратифікація через обмеження доступу жінок до суспільно цінного життя” [33]. При чому ці просторові домовленості можуть непомітно збільшувати владу, що відтворює нерівність статусів. Гендерні асиметрії у владі і авторитетних стосунках дослідники використовують як спеціальні параметри для теоретизування про відмінності між фемініним і маскуліним.

У такій ситуації актуалізується феміністична постановка проблеми: жінка має бути почутою. Так, Д. Парсонс зазначає, що бути жінкою у місті означає бути здатною “реалізувати свою особистість і мати свій власний авторський голос” [30, 228]. Авторка описала Париж і Лондон 1880 – 1940 рр., з одного боку, як “найбільш перспективні”, здатні забезпечити простір для реалізації жінки, з іншого, – як “іноді нестерпних”. У філософсько-

урбаністичному дискурсі відкривається становище жінки як іманентно *іншої*. Визнання цих відмінностей дає змогу уникнути нерівного ставлення. Мета таких дискурсів – презентація емансипаційних життєвих просторів жінок.

Презентуючи жіночу суб'єктивність як *іншу* стосовно чоловічого типу суб'єктивації в культурі (С. Бовуар), феміністська філософія торкається питань розробки концептуальної моделі **для розуміння створення місць “присутності” жінки**. Фемінна тілесність рефлексується через прорив установленної маскуліної гегемонії у публічному просторі міста (асоціюється як “men’s house”) [28]. Феміністський дискурс тіла оперує філософією жіночих вражень, а також способів присутності й включеності у місто. Постає питання про екстатичний вихід фемінного за межі традиційного простору “дому” у публічний простір. Оскільки в сучасних містах і жінки, і чоловіки працюють, “буття за межами дому” набуває особливого значення для гендерної самоідентифікації жінок. Так, Дж. Белл пояснює: “Стереотипні уявлення про типовість сімей з чоловіками-годувальниками, які пересуваються через усе місто, щоб працювати, і жінками-домогосподарками, які доглядають за своїми дітьми та родичами похилого віку в житлових кварталах, у багатьох випадках більше не діють” [21, 11].

Гендерні критерії візії міста мають бути іншими, ніж поділ простору на “вдома – на роботі – на відпочинку”. Не можна обминути питання організації специфічних міських просторів, які допомагають жінкам поєднувати родинні й професійні обов’язки (бо саме вони, незалежно від кар’єрної зайнятості, продовжують бути відповідальними за більшість “внутрішніх” завдань: догляд за дітьми, людьми похилого віку в сім’ях, покупки для сім’ї та ін.) [23, 60 – 61]. Жінки, “турбуючись про інших”, думають про такі міські топоси, як школи, лікарні, магазини, місця відпочинку [22]. Такий інфраструктурний ландшафт міста стає частиною гендерного відображення й може інтерпретуватися у контексті філософії турботи.

Водночас феміністичний підхід до існування морфологічно відмінних гендерних просторів акцентує на дотриманні принципу рівності статей у “праві на місто”. Феміністки наголошують, що, крім “жіночого простору турботи”, актуальності набуває питання жіночої екстеріоризації на публічні простори. Як і на які

території “претендує” жінка: на трансформацію своїх “домашніх” просторових практик або модернізацію (привласнення якісно інших (традиційно чоловічих) публічних просторів? Варто зауважити, що на теперішній час досвіди жінки, їх повсякдення стають вирішальними у феміністичних інтерпретаціях міста.

Усе сильнішим стає голос феміністичних теорій щодо неприйнятності зведення “жіночих просторів” до однієї моделі, орієнтованої на “поліпшення щоденних обов’язків жінок”. Сьогодні увага феміністичної урбаністики прикута до філософії “турботи про жінку” з погляду її рівних можливостей користуватися містом. Просторова емансипація жінок супроводжується доланням бар’єрів, зокрема у свободі пересування. Так, до теперішнього часу очевидно залишається гендерна асиметрія в автомобільному та пішохідному русі міста (жінки частіше користуються громадським транспортом або подорожують з дитиною в дитячому візочку). Тому сучасний урбанізм відроджує традиції візії на місто з короткої відстані (вулиця). Жіночі маршрути містом “Дім – Робота” стають об’єктом уваги, оскільки мають важливий вплив на життя жінок. Наприклад, у центрі уваги мають бути визначені міські райони, де жінки переживають почуття незахищеності/небезпечності у різний час доби (неосвітлені вулиці; “бар’єри” пішого маршруту тощо). Є різні групи жінок – архітекторів і містобудівників, зацікавлених у переосмисленні міст, районів та архітектури з метою усунення дискримінації за ознакою статі [20].

Аксіологічне обґрунтування гендерного континууму міських просторів [27] наголошує на необхідності подолання дискримінації стосовно жінок і досягнення гендерної рівності. Ціннісні зв’язки “вбудовуються” у смислові структури “життєоблаштування” (й розгортаються у т. ч. у повсякденності, через зв’язки мешканки з парком, прибудинковою територією, транспортом). Феміністська концепція архітектури часто акцентує увагу на тому, що якщо б містоплануванням займалися жінки, то вони будували більше просторів для спілкування (а не парковки й банки), парки й дитячі майданчики (а технологія й індустрія виносилися б за межі міста). “Вкорінення” гендерних цінностей у архітектурно-просторові рішення міста утворює платформу для підвищення статусу жінок.

Постмодерні інтерпретації публічних просторів міста спонукають до деконструкції гендеру. На відміну від модерністських спроб універсалізації місця, постструктуралістське прочитання акцентує на динамічності простору та різноманітності зв'язків суб'єктів із місцем. При цьому йдеться про “гендерну різноманітність” (або “гендер+”), а не чіткі категорії “жінки” і “чоловіки”. Гендерна деконструкція привертає увагу до проблеми поваги до людей у всьому їх різноманітті. Гендерна різноманітність, що визначається категорією “гендер+”, передбачає додаткову ідентичність (раса, клас, етнос, вік, фізичні здібності, сексуальні орієнтації тощо).

Гендерна різноманітність спонукає до розмислів про особливості використання публічних просторів різними гендерними групами. “Життя поміж будинків і споруд, – стверджує відомий експерт міського дизайну Я. Гейл, – є надзвичайно багате, і таким, яке стимулює...” [24]. Життєвий простір розширює розуміння міста, визначаючи смислові структури, “гендерні коди” буття. Гендерні інтерпретації міста утворюють концептуальну платформу для ревіталізації життєвих просторів. Так, антропологія подвір'я потребує “творення місць” (у т. ч. “дружніх до родини”) – затишних, безпечних, зручних для різних гендерних груп. І розвиток міського середовища може виглядати як наповнення його новими гендерними цінностями. Ідеться про конструювання гендерних параметрів міських просторів, у яких можливо *бути* (потреби батьків, особливо матерів, у догляді за дитиною, людей похилого віку, дітей-підлітків тощо).

Сучасний мегаполіс, як місце розгортання різноманітних дискурсивних практик чоловіків і жінок, породжує нові ракурси філософського осмислення “втіленого” простору міста як інтерактивного. З погляду окресленої множинності гендерних суб'єктів, публічний простір міста має відігравати роль “узгодження” специфічних гендерних потреб. Інклюзія публічного простору постає умовою творення гендерносправедливого ландшафту, що, зі свого боку, формує “толерантне місто”.

Висновки. Проведений філософсько-урбаністичний аналіз засвідчив, що:

1) гендерна суб'єктність ідентифікується наявними міськими ландшафтами у діапазонах: “приватний – публічний”, “продук-

тивний – репродуктивний”; ціннісним орієнтиром в урбаністиці стає подолання дискримінаційних практик у “втіленому просторі”;

2) вирівнювання гендерної асиметрії у “правах на місто” здійснюється шляхом своєрідної фемінізації міста, включення у міський досвід їх особливих практик (“простори турботи”, “простори жіночої емансипації”);

3) постмодерна концептуалізація міського простору долає бінарну опозиційність маскулінного та фемінного через актуалізацію інклюзивності та поваги до гендерної різноманітності.

Філософсько-урбаністичне відтворення гендерної моделі життєвого простору міста, на нашу думку, потребує подальшого поглибленого дослідження просторових зв’язків. **Перспективи подальших розвідок** можуть бути пов’язані з осмисленням гендерного континууму міста в межах комунікативної парадигми (як місце зустрічей, діалогу, партисипативності, творення соціального капіталу).

Література

1. Барабанов А. Человек и архитектура. Семантика отношений / А. Барабанов [Электронный ресурс] // Wolkenkuckucksheim / Cloud-Cuckoo-Land / Воздушный замок : Международный журнал по теории архитектуры. – 2002. – Т. 7. – № 1. Тема : Urban Bodies – городские тела. – Режим доступа : <http://www.cloud-cuckoo.net/openarchive/wolke/rus/Themen/021/Barabanov/Barabanov.htm>.

2. Боттон А. Архитектура счастья: как обустроить жизненное пространство / А. Боттон. – М. : Классика-XXI, 2013. – 256 с.

3. Брайдотті Р. Теорія статевої відмінності / Р. Брайдотті // Антологія феміністичної філософії. – К. : Основи, 2006. – С. 357 – 367.

4. Бурдые П. Социальное пространство: поля и практики / П. Бурдые ; [пер. с франц.; отв. ред. перевода, сост. и послесл. Н.А. Шматко]. – М. – СПб. : Институт экспериментальной социологии ; Алетейя, 2005. – 576 с.

5. Гарві Д. Право на місто / Д. Гарві [Електронний ресурс] // Спільне : журнал соціальної критики. – 2010. – № 2. – С. 8 – 17. – Режим доступу : <http://commons.com.ua/?p=11537#more-11537>.

6. Джеймісон Ф. Постмодернізм, або Логіка культури пізнього капіталізму / Ф. Джеймісон ; [пер. з англ. П. Дениска]. – К. : Видавництво “Курс”, 2008. – 365 с.

7. Джекобс Д. Смерть и жизнь больших американских городов / Д. Джекобс ; [перев. с англ.]. – М. : Новое издательство, 2011. – 460 с. – (Библиотека свободы).

8. Карповець М.В. Місто як світ людського буття: філософсько-антропологічний аналіз : дис. ... кан. філос. наук : 09.00.04 / М.В. Карповець. – К., 2013. – 224 с.

9. Кімелл М.С. Гендероване суспільство / М.С. Кімелл ; [пер. з англ. С. Альошкіна]. – К. : Сфера, 2004. – 490 с.

10. Лефевр А. Социальное пространство / А. Лефевр [Электронный ресурс] // Неприкосновенный запас. – 2010. – № 2 (70). – Режим доступа : <http://www.nlobooks.ru/rus/nz-online/619/1760/1761/>.

11. Лелеко В.Д. Пространство повседневности как предмет культурологического анализа : автореф. дис. ... док. культ. наук : 24.00.01 “Теория и история культуры” / В.Д. Лелеко. – СПб., 2002. – 24 с.

12. Ніколсон Л. Гендер / Л. Ніколсон // Антологія феміністичної філософії. – К. : Основи, 2006. – С. 348 – 357.

13. Панкратова Д. Гендер і політика пам'яті: пам'ятники жінкам і чоловікам у центрі Києва / Д. Панкратова // Гендерна політика міст: історія та сучасність : матеріали III Міжнар. конф., м. Харків, Україна, 23 – 25 жовтня 2013 р. – X., 2013. – С. 171 – 175.

14. Плахотник О. Неймовірні пригоди гендерної теорії в Україні / О. Плахотник // Критика. – 2011. – № 9 – 10 (167 – 168). – С. 17 – 22.

15. Поляруш Б. Людина та міський простір: наслідки взаємостворення / Б. Поляруш // Вісник Львівського університету. Серія Філосо.-політолог. студії. – 2013. – Вип. 3. – С. 55 – 62.

16. Фесенко Г.Г. Гендерний аудит як практика сталого розвитку міст / Г.Г. Фесенко // Гендерна політика міст: історія та сучасність : матеріали III Міжнар. конф., м. Харків, Україна, 23 – 25 жовтня 2013 р. – X., 2013. – С. 234 – 238.

17. Филипов А.И. Социология пространства / А.И. Филипов. – Спб. : Владимир Даль, 2008. – 243 с.

18. The Anthropology of Space and Place: Locating Culture / [S. Low, D. Lawrence-Zunigas (Editors)]. – Oxford, 2003. – Part II : Gendered spaces. – P. 129 – 184.

19. Bauer U. Vienna – a city of equality / U. Bauer // Гендерна політика міст: історія та сучасність : матеріали III Міжнар. конф., м. Харків, Україна, 23 – 25 жовтня 2013 р. – X., 2013. – С. 23 – 27.

20. Building inclusive cities. Women's safety and the right to the city / [C. Whitzman, C. Legacy, C. Andrew and ather]. – Routledge, 2013. – 240 p.

21. Beall J. Participation in the city: where do women fit in? / J. Beall // Gender & Development. – 1996. – vol. 4. – iss. 1 : Women and Urban Settlement. – P. 9 – 16.

22. Borden I. Gender Space Architecture: An Interdisciplinary Introduction / I. Borden, B. Penner, J. Rendell. – London and New York, 2003. – 267 p.

23. European commission. The Town for Equality: A methodology and good practices for equal opportunities between women and men [Electronic resource]. – Paris, Bruxelles, 2005. – 68 p. – Access mode : http://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/town_for_equality_2005_en.pdf.

24. Gehl J. Life Between Buildings: Using Public Space / J. Gehl. – New York, 1987. – 216 p.

25. Gender Mainstreaming in Development Programming: An issues brief [Electronic resource]. – UN Women, 2014. – 49 p. – Access mode : <http://www.unwomen.org/en/how-we-work/un-system-coordination/gender-mainstreaming#sthash.saWZwLO6.dpuf>.

26. Hall E. An anthropology of everyday life: an autobiography New York / E. Hall. – New York, 1993. – 281 p.

27. Zibell B. Gender Building: Sozialraumlische Qualitäten Im Öffentlichen Hochbau / B. Zibell. – Hannover, 2009. – 230 p.

28. Lea R.W. Connell and James W. Messerschmidt Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept / R.W. Lea // Gender Society. – 2005. – no. 19. – P. 829 – 859.

29. Low S. Embodied Space(s): Anthropological Theories of Body, Space, and Culture / S. Low // Space and Culture. – 2003. – vol. 6. – no. 9. – P. 9 – 18.

30. Parsons D. Streetwalking the Metropolis: Women, the City and Modernity / D. Parsons. – Oxford, 2000. – 265 p.

31. Pepchinski M. The Woman's Building and the World Exhibitions: Exhibition Architecture and Conflicting Feminine Ideals at European and American World Exhibitions, 1873 – 1915 / M. Pepchinski [Electronic resource] // Wolkenkuckucksheim / Cloud-Cuckoo-Land / Воздушный замок : Международный журнал по теории архитектуры. – 2000. – Т. 5. – № 1 : Идентичности, пространства, проекции: Всемирные выставки и архитектура. – Mode access : <http://www.cloud-cuckoo.net/openarchive/wolke/eng/Subjects/001/Pepchinski/pepchinski.htm>.

32. Rosaldo M. Woman, Culture, and Society: Theoretical Overview / M. Rosaldo // Woman, Culture, and Society. – Stanford, 1974. – P. 17 – 42.

33. Spain D. Gendered spaces and women's status / D. Spain // Sociological theory. – 1993. – no.11 (2). – P. 137 – 151.

34. The Town for Equality. A methodology and good practices for equal opportunities between women and men [Electronic resource]. – Bruxelles, 2005. – 63 p. – Mode access : http://www.ccre.org/docs/T_599_26_3524.pdf.

35. Theorizing and practicing gender sensitive planning in Europe discourse : Documentation Scientific conference with integrated meeting of the European network "Gender, Diversity and Urban Sustainability (GDUS)". – Hannover, 2012. – 131 p.

Фесенко Галина. Философия города в гендерной интерпретации пространств. Статья посвящена философскому анализу топологии города с учетом специфики выявления гендерной субъектности. Предлагается новое решение проблемы идентификации городских пространств через экспликацию гендерных особенностей повседневного присутствия жителей на урбанизированное пространство. Обоснованы эвристические возможности гендерологии для урбанистики при концептуальном проектировании "города равных возможностей".

Ключевые слова: антропология пространства, андроцентризм, гендер, урбанистика, субъект, феминность.

Fesenko Halyna. Philosophy of the city in gender interpretation of spaces. The article is devoted to the philosophical analysis of the topology of the city-specific detection of gender subjectivity. A new solution to the problem of identification of urban spaces through the explication of gender-sensitive people in the urban space has been offered. Heuristic possibilities of gender studies for urban studies in the conceptual projecting of "town for equal possibilities" have been grounded.

Key words: space anthropology, androcentric, gender, urban studies, subject, famine.